

Fördjupningsmaterial

Björnpojken

Av Augustin Erba

Rekommenderas för årskurs 3 och uppåt.

Introduktion

Detta material är ett undervisningsstöd för läsningen av *Björnpojken*. Här finns diskussionsunderlag och tips på hur ni kan arbeta vidare med bokens temata genom skrivövningar och faktafördjupningar. Dessutom finns förslag på ytterligare läsning och några studiebesök för att utforska bokens historiska bakgrund.

Om boken

Björnpojken är en berättelse om Sverige under vikingatiden sedd ur en elvaårig pojkes nyfikna (och förskrämda) ögon. Rashid, som är son till den berömde (och verklige) upptäcktsresanden Ahmad Ibn Fadlan, får ett uppdrag av kalifen i Bagdad: kartlägg de där nordborna. Är de farliga? Hur ser deras liv ut? Kan vi handla med dem?

Men när Rashid är ute och spanar på vikingarna blir han tillfångatagen, förd till Sverige på ett skepp och såld som slav.

Där ska han arbeta på åkrarna, men han lyckas rymma och blir vän med en björnunge. Han lär sig också hur han ska överleva i den svenska naturen. Men vikingarna jagar honom, det blir en strid där han får hjälp av björnen att klara sig och Rashid flyr till en by där han träffar den gamle Sigurd. Sigurd har rest runt i världen han med, han talar arabiska och tar sig an pojken, lär honom fäktas med järnsvärd. Till byn kommer också en flicka som Rashid träffade på skeppet och som också lyckats fly. Hon tänker ta sig hem till Egypten och Rashid som gett upp hoppet

om att kunna återvända hem, får nytt mod av henne och börjar tänka att han kanske också kan klara sig hela vägen hem till Bagdad och till sin pappa. Vikingarna hinner ifatt honom i byn och efter en holmgång mellan Rashid och den starkaste av vikingarna, som Rashid vinner med hjälp av sin slunga, bestämmer han sig för att lämna Sverige.

Rashid överger Sigurd och byn fortsätter sin resa till Birka, där han möter hövdingen Erik. Sigurd reser ikapp och följer med Rashid på skeppet som ska föra dem till Bagdad. Men en storm sveper Rashid över bord och på ryggen av en jättefisk träffar han den legendariske Sinbad Sjöfarare. De tar sig i land och återförenas med Sigurd.

Till slut kommer Rashid hem till Bagdad, men där är hans hus övergivet och hans pappa försvunnen. Pappan är satt i fängelse, men Rashid får ta hem honom och bjuds överraskande på fest hos själve kalifen.

Vid middagen avslöjas att Rashid är kalifens son, och att hans uppväxt hos Ahmad Ibn Fadlan var ett sätt att avgöra hans lämplighet att ärva tronen.

Kalifens andra son, Ma'mūn är avundsjuk på hur bra det har gått för Rashid och vill själv ta över tronen. Det blir en envig mellan de två pojkarna som Rashid vinner med hjälp av järnsvärdet han fick av Sigurd. Kalifen bestämmer sig för att Rashid ska ärva tronen, och Rashid själv tänker på att hans nya position kan göra att han kan få ge sig ut på fler äventyrliga resor.

Om författaren

Augustin Erba har tidigare skrivit serien *Den förlorade staden* (Rabén & Sjögren) för unga, som, liksom *Björnpojken*, bottnar i verkligheten. Historiska kunskaper och vetenskap, fast invävt i en spännande berättelse. Han har också skrivit novellen ”Hiwa” (Novellix) som regelbundet används i högstadium och gymnasium för att diskutera fenomenet med desinformation (fast den också handlar om en drake). Augustin Erba skriver inte bara för unga, han har också gett ut flera hyllade romaner för vuxna: den episka familjekrönikan *Blodsbunden*, kärlekshistorien *Snöstorm* och historien om pojkar som gör lumpen: *Ensamhetens broar*. Augustin Erba hörs ofta i Sveriges Radio som kåsör i Godmorgon Världen, och har producerat ett antal Sommar i P1, senast det med Hania Rosenberg som överlevde Förintelsen.

Arbeta med boken

Diskutera

- Hur förändras Rashids bild av vikingarna och Norden från början av resan till slutet? Vilka skillnader ser han mellan vikingarna vid Volga och människorna i Sigurds by?
- När Rashid lär sig fäktas med järnsvärd är den viktigaste lärdomen att hitta sin egen tyngdpunkt, så man alltid kan hålla balansen. Prova själv att hitta din egen tyngdpunkt. Vad händer med din balans när du böjer knäna eller står med benen bredare isär?
- Rashids relation till sin "pappa" Ahmad Ibn Fadlan utvecklas under boken. Beskriv hur hans känslor och syn på sin far förändras, särskilt efter avslöjandet om deras verkliga relation.
- Vad är "logos" och hur använder Rashid detta filosofiska begrepp för att överleva i extrema situationer? Ge exempel.
- Boken behandlar teman som slaveri och frihet. Diskutera Rashids reaktion på att bli träl och hur han gör för att behålla sin värdighet och frihet.
- Vilken roll spelar vänskap och oväntade band (med björningen, Sigurd, Neferet, Sinbad) för Rashids överlevnad och utveckling?
- Hur anpassar sig Rashid till skillnaderna mellan Bagdad och Norden? Ge exempel på språkliga, sociala och materiella skillnader.

- Rashid längtar hem till Bagdad, men när han väl kommer dit är ingenting som förr. Diskutera vad "hem" betyder för Rashid genom berättelsen.
- Sigurd lär Rashid tålmod och vikten av att bygga från grunden. Varför är dessa lärdomar så viktiga för Rashid?

Ord och begrepp att fördjupa sig i

- Vikingar
- Trälar
- Pergament
- Papper
- Kalifat
- Bagdad
- Logos
- Holmgång
- Runor
- Sabel
- Birka
- Ahmad Ibn Fadlan
- Sinbad Sjöfararen
- Harun al-Rashid
- Tusen och en natt
- Allah-ringen
- Osebergsskeppet

Skrivövningar

Byt perspektiv:

- Skriv ett dagboksinslag från Ahmad Ibn Fadlans perspektiv där han beskriver sin oro över Rashids försvinnande.
- Hur skulle Sven (vikingen med ärret) berätta om sitt möte med "björnpojken"?
- Skriv om ett möte där Frejdis träffar en vän och där hon klagar över sina förlorade trälar och den "trolldom" hon har bevittnat.
- Berätta en del av historien ur björnungens synvinkel, kanske deras första möte, eller deras avsked.
- Skriv en berättelse om vad som händer med Neferet efter att hon lämnat byn och tar sig till Egypten.
- Hur skulle Ma'mūn (kalifens andre son) beskriva sin rivalitet med Rashid och hur det kändes att först tro att han skulle bli kalif och sedan få veta att Rashid inte bara överlevt utan kommer hem som en hjälte och kanske ska bli kalif?

Rubriker och teman att skriva vidare på:

- Jämför livet i Bagdad under kalifatet med livet i Norden under vikingatiden. Vilka likheter och skillnader fanns det?
- Rashids liv som kalifens son: Skriv om en typisk dag i hans nya liv.
- "Ett liv i Sverige": Skriv hur det hade blivit om Rashid stannat kvar i Sigurds by och aldrig återvänt hem.
- "Sigurds åldrande": Berätta om någon tidigare resa som Sigurd kan ha gjort och hur den påverkar honom nu när han valt att åldras i Bagdad.
- Skriv om vikten av att behålla sitt språk och sin kultur när man är i ett främmande land, som Neferet och Rashid upplever.

Lära sig mer om vikingatiden och Bagdad/kalifatet under 900-talet

- Ahmad Ibn Fadlan: Boken är inspirerad av den verkliga Ahmad Ibn Fadlans reseberättelse från 921–922, där han träffade vikingar vid floden Volga. Uppmuntra eleverna att undersöka den verkliga resan och dess historiska betydelse.
- Birka: Staden Rashid besöker var en viktig handelsplats under vikingatiden. Uppmuntra research om Birka, som finns på Unescos världsarvslista. (<https://historiska.se/birka/vad-ar-birka-hovgarden/birka-varldsarvet/>)
- Allah-ringen: En verklig artefakt, funnen vid en utgrävning i Birka på 1800-talet, som nu finns på Historiska museet i Stockholm. Be eleverna ta fram exempel på vilka andra märkvärdiga föremål som överlevt i tusen år.
- Osebergsskeppet: Ett välbevarat vikingaskepp som finns att se i Oslo och som liknar de skepp som beskrivs i boken. Be eleverna ta reda på varför vissa skepp överlever och vissa förstörs.
- Filosofiska begrepp: Begreppet "logos" och tanken att "allt flyter" och att man "aldrig kan kliva ner i samma flod två gånger" kommer från den grekiske filosofen Herakleitos. Uppmuntra eleverna att komma med exempel på hur det skulle påverka en människas syn på livet.
- Sinbad Sjöfararen och Harun Al-Rashid: Dessa figurer nämns i sagosamlingen Tusen och en natt. Be eleverna läsa någon av dessa sagor. Till exempel Kalifen för en dag eller Pastejbagaren som är korta och spännande.
- Abbasidkalifatet och Bagdad: Elever kan forska om Bagdads "guldålder" som ett centrum för vetenskap, kultur och handel under Abbasidkalifatet. Varför fortsatte inte framgångarna? Vad hände?
- David och Goliat: Att besegra en större och starkare kämpe med hjälp av en slunga är något som beskrivits även i Bibeln. Be eleverna ta rätt på den historien och jämföra hur David och Rashid använder sina slungor för att besegra sina motståndare.

Verkligheten bakom berättelsen och tips på studiebesök

Björnpojken är baserad på hur världen såg ut på 900-talet. Några av de specifika historiska element som nämns i boken är:

- Ahmad Ibn Fadlans bok som skrevs för mer än tusen år sedan: Finns tyvärr inte på svenska, men på engelska; Ibn Fadlan and the Land of Darkness. Där finns den enda omfattande ögonvittnesskildringen av vikingar.
- Allah-ringen: Ringen som Sigurd ger till Gunno finns på riktigt och hittades vid utgrävningar i Birka på 1800-talet. Finns på Historiska museet i Stockholm. Men du kan också se den via den här länken: <https://samlingar.shm.se/object/A484E0B6-8FA6-4151-8539-9FC42F36D4E8>
Man kan läsa om den via den här länken: <https://historiska.se/upptack-historien/foremal/allah-ringen/>
- Vikingaskepp: Osebergsskeppet kan man se i Oslo. Och om man inte kan resa dit, finns en digital utställning av Sjöhistoriska muséet som man kan se här: <https://digitaltmuseum.se/021015750393/osebergsskeppet-s967>
- Birka: Den gamla handelsstaden som ligger i Mälaren. Man kan ta båt dit från till exempel Strängnäs. Här är information om hur man kommer dit: <https://www.birkavikingastaden.se/om-birka/>

Kontakta författaren

Läs mer om Augustin Erba på rabensjogren.se.

Augustin och Rabén & Sjögren finns på Instagram: @augustinerba @rabensjogren

Boken på sociala medier:

#björnpojken #augustinerba (Tagga gärna!)